
ДИСКУСИИ

ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА АДВОКАТСКИТЕ ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ НА АДВОКАТИ, РЕГИСТРИРАНИ ПО ЗАКОНА ЗА ДАНЪКА ВЪРХУ ДОБАВЕНАТА СТОЙНОСТ. ПРАКТИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ

Ивайло Малинов*

Настоящият анализ се фокусира върху възможността адвокатите в качеството им на самоосигуряващи се лица да придобият регистрация по смисъла на Закона за данъка върху добавената стойност (ЗДДС). Горното положение не води до затруднения в условията на пряко договаряне, но в хипотезите на назначаване на адвоката като особен представител практиката показва известни съществени проблеми и недостатъци. Именно те са предмет на настоящото изследване, като целта е да се опитам да дам решение на възникващите практически затруднения.

Адвокатско възнаграждение, регистрация по ЗДДС, минимални размери, пряко договаряне, особен представител

1. Правният режим на регистрацията по ЗДДС на адвокати в качеството им на данъчно задължени лица по смисъла на Закона за данъка върху добавената стойност

С оглед на действащото законодателство за адвокатите като самоосигуряващи се лица¹ съществува едновременно правната

---

* Адвокат от Пловдив.

¹ Съгласно чл. 4, ал. 3, т. 1 КСО самоосигуряващи се лица по смисъла на Кодекса за социално осигуряване са: лицата, регистрирани като упражняващи свободни професии и/или занаятчийска дейност. Съгласно чл. 1, ал. 5, т. 1 от

възможност, а в определени хипотези – и юридическото задължение да се регистрират по ЗДДС. На първо място, регистрацията по избор се извършва на основание чл. 100, ал. 1 ЗДДС и може да бъде направена от всяко данъчно задължено лице, за което не са налице условията за задължителна регистрация. Иначе казано, доброволната регистрация по ЗДДС е уредена като правна възможност и е достъпна за всеки адвокат, който желае да се ползва от съответния правен ред. ЗДДС определя началото на изискуемостта на дължимия данък добавена стойност от момента на извършване на регистрацията.

На второ място, съгласно разпоредбата на чл. 96, ал. 1 ЗДДС на задължителна регистрация по ЗДДС подлежи всяко данъчно задължено лице с облагаем оборот 50 000 лв. или повече за период, не по-дълъг от последните 12 последователни месеца преди текущия. Когато данъчно задълженото лице постигне този оборот, то е длъжно в 7-дневен срок от изтичането на данъчния период, през който е достигнало този оборот, да подаде заявление за регистрация по закона (чл. 96, ал. 1, изр. първо *in fine* ЗДДС). Задължението за регистрация възниква независимо от срока, за който е постигнат облагаемият оборот. Това е залегнало като

Наредбата за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица, за лица, упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност по регистрация, се считат тези, които упражняват дейност: на основание на предварителна регистрация, определена с нормативен акт – нотариуси, адвокати, експерт-счетоводители; лицензирани оценители, експерти към съда и прокуратурата, медицински специалисти, застрахователни агенти по чл. 313, ал. 1 от Кодекса за застраховането и други. Самоосигуряващите се лица, упражняващи свободна професия, извършват независима икономическа дейност, така че подлежат на регистрация по ЗДДС. В чл. 3, ал. 1 ЗДДС като данъчно задължено лице е определено всяко лице, което извършва независима икономическа дейност, без значение от целите и резултатите от нея, в това число и физическите лица. Упражняването на свободната професия не съпада с дейността на лицата, предоставящи работна сила по трудово или приравнено правоотношение. Основната разлика е, че при упражняване на свободна професия лицата са самостоятелни и необвързани. Въз основа на обстоятелството, че лицата като независими субекти поемат икономическия риск, произтичащ от тяхната дейност, може да се приеме, че е налице извършване на независима икономическа дейност. Предвид факта, че физическите лица, упражняващи свободна професия, отговарят както на критериите за независимост, така и на критериите за извършване на икономическа дейност, те са данъчно задължени лица по смисъла на чл. 3 ЗДДС.

идея в последното изречение на цитираната разпоредба, според която оборотът от 50 000 лв. може да бъде достигнат само от една сделка или за по-кратък период, например два месеца. Това означава, че при постигане на облагаем оборот от 50 000 лв. за последните 12 последователни месеца или в срок, по-кратък от посочения, от приходи за дейности, които подлежат на облагане с ДДС, адвокатът е длъжен да се регистрира по ЗДДС в нормативно определения срок. Преди настъпване на този юридически факт адвокатът няма задължение за регистрация, но както се посочи, може да го направи доброволно.

Въпреки така установените правила, характеризиращи се с особена широта на приложение, регистрацията по ЗДДС от адвокати в качеството им на физически лица е по-скоро изключение като явление. Не ми е известно да има някакъв нарочен списък, който да ни даде достоверна и актуална информация относно броя на регистрираните по реда на ЗДДС адвокати в качеството им на самоосигуряващи се лица, но с висока доза на убеденост можем да кажем, че те не са много на брой. Вероятно това се дължи на факта, че адвокатите са прекалено свенливи и не желаят да се възползват от предимствата и привилегиите, които биха получили като лица, регистрирани по ЗДДС, или така установеният минимален оборот, необходим като юридически факт, налагащ приложението на хипотезата на задължителна регистрация, е твърде висок и недостижим като абсолютна стойност – 50 000 български лева. Извън шеговития тон, каквито и да са причините за горния факт, едно е сигурно – броят на адвокатите, регистрирани по ЗДДС като самоосигуряващи се лица, е пределно малък. Въпреки това считам, че дори и минималният брой регистрирани по ЗДДС адвокати се нуждаят от адекватна правна защита и еднакво и недискриминационно третиране с оглед на основния принцип на равнопоставеност в нашето, а и изобщо в частното право.

За пълнота следва да посоча, че при съблюдаването на изискванията за спазване на задължение за регистрация по ЗДДС контролният орган в лицето на НАП може да издава наказателни постановления, като съгласно чл. 178, ал. 1 от закона „данъчно задължено по този закон лице, което е длъжно, но не подаде заявле-

ние за регистрацията или заявление за прекратяване на регистрацията в установените по този закон срокове, се наказва с глоба – за физическите лица, които не са търговци, или с имуществена санкция – за юридическите лица и едноличните търговци, в размер от 500 до 5000 лв.“. Тези наказания подлежат на обжалване в 14-дневен срок от деня на получаване на наказателното постановление, с което се налага санкцията за неизпълнение на задължение за регистрацията по ЗДДС – арг. от чл. 59, ал. 2 ЗАНН във вр. с чл. 193, ал. 1 ЗДДС.

2. Как следва да се извършва облагането с ДДС на адвокатските възнаграждения при пряко договаряне

De lege lata размерът на адвокатските възнаграждения традиционно се изчислява въз основа на разпоредбите на Наредба № 1 от 9.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения.² Съгласно чл. 1 от наредбата размерът на възнаграждението за оказваната от адвоката правна помощ се определя по свободно договаряне въз основа на писмен договор с клиента, но не може да бъде по-малък от определения в тази наредба минимален размер за съответния вид помощ.³ От това следва, че размерът на адвокатските хонорари според наредбата се определя при условията на свободно договаряне по силата на писмен договор между адвокат и клиент, като възнаграждението не може да бъде по-малка сума от определения в същата наредба минимален размер за съответния вид адвокатска услуга. Разбира се, няма пречка да бъдат уговорени и по-големи суми според разбиранията на двете страни относно предоставяната правна по-

---

² Издадена от Висшия адвокатски съвет, обн., ДВ, бр. 64 от 23 юли 2004 г., изм., ДВ, бр. 2 от 9 януари 2009 г., изм., ДВ, бр. 43 от 8 юни 2010 г., изм. и доп., ДВ, бр. 28 от 28 март 2014 г., изм., ДВ, бр. 10 от 5 февруари 2016 г., изм. и доп., ДВ, бр. 84 от 25 октомври 2016 г., изм., ДВ, бр. 41 от 23 май 2017 г., изм. и доп., ДВ, бр. 7 от 22 януари 2019 г., изм., ДВ, бр. 45 от 15 май 2020 г., изм. и доп., ДВ, бр. 68 от 31 юли 2020 г.

³ Така Определение № 109/18.02.2016 г. по т. д. № 1983/2015 г. на ВКС, ТК, I т. о.

мощ. В това отношение важи изцяло принципът на договорната свобода и автономия на волята на страните.⁴

В хипотезите, когато адвокатското възнаграждение се определя при пряко договаряне с клиента, а адвокатът има регистрация по ЗДДС, практическите трудности и проблеми, свързани с начисляването на ДДС, са сведени до минимум. Всичко необходимо, което адвокатът следва да извърши, е да осведоми своя клиент, че като самоосигуряващо се лице е регистриран по реда на ЗДДС. Договореното адвокатско възнаграждение следва да бъде съобразено със законоустановения минимален размер за съответната категория дела, ако не го надвишава по абсолютна стойност, като така определеният размер трябва да бъде изчислен на основание § 2а от ДР на Наредба № 1 от 2007 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения, който гласи, че за регистрираните по ЗДДС адвокати дължимият данък върху добавената стойност се начислява върху възнагражденията по наредбата и се счита за неразделна част от дължимото от клиента адвокатско възнаграждение. Това означава, че фактурата следва да се издаде с данъчна основа предвиденото за конкретното дело минимално адвокатско възнаграждение или уговореното по-високо като стойност между страните, спрямо което да се начисли и данък добавена стойност от 20%.⁵ Затова и в практиката се приема, че ако е установено, че адвокатът, за чието възнаграждение страната е направила разноски, е регистриран по ЗДДС и че страната е платила на адвоката и сумата за дължимия ДДС, тази сума се

---

⁴ Стриктно погледнато, въвеждането на минимални размери на следващите се адвокатски възнаграждения на практика представлява именно отклонение от посочените основополагащи принципи. В случая други мотиви обосновават това нормативно положение – минималният размер на възнаграждението за всеки вид адвокатска помощ е определен по силата на законова делегация с издадената Наредба № 1/09.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения – чл. 36 ЗА. С тази наредба Висшият адвокатски съвет може да създава само норми, уреждащи изчерпателно посочената в закона материя – определяне на минимални размери на възнагражденията, когато се касае за договор между адвокат и клиент. Целта на наредбата е да създаде минимален праг на цената на адвокатските услуги с оглед на техния специфичен предмет и необходимостта от професионална квалификация за извършването им.

⁵ Така Определение № 3889/22.11.2016 г. по гр. д. № 1565 на Софийския апелативен съд, VIII гр. с.

счита за неразделна част от дължимото адвокатско възнаграждение и следва да се съобрази при присъждането на разноските по делото.⁶

От анализа на произтичащата от подзаконовия нормативен акт специална правна уредба мога да направя следните изводи:

– няма пречка адвокатът като самоосигуряващо се лице, който е регистриран по реда на ЗДДС, да издава данъчни фактури;

– начисленият данък добавена стойност се явява неразделна част от дължимата от клиента цена за адвокатската услуга;

– данъчната основа, която следва да се обложи, е посоченият в наредбата минимален размер на адвокатското възнаграждение или свободно договореният по-висок такъв;

– крайната цена, която клиентът трябва да заплати, е данъчната основа плюс добавеният данък в размер на 20%.

Това означава, че при спазване на предвидените в наредбата минимални размери на адвокатските възнаграждения по различните категории дела определянето на възнаграждението става именно на тази основа или на свободно договорената по-висока данъчна основа, а така начисленият ДДС е неразделна част от дължимото на клиента адвокатско възнаграждение⁷ (арг. от чл. 1, ал. 1 от наредбата във вр. с § 2а от наредбата). Отделен е въпросът дали това положение ще бъде изгодно за клиента, ако той сам не е регистриран по ЗДДС, и дали това ще препятства възможността му да използва данъчен кредит за така платения данък, т.е. казано на обикновен език – „да си възстанови“ платения от него ДДС. И практиката заема посочената позиция, като се приема, че „начисленият към адвокатското възнаграждение и заплатен от страната ДДС при облагаема по ЗДДС услуга се явява разноска по смисъла на чл. 78 ГПК, независимо дали страната – получател на услугата, има право на данъчен кредит“⁸. По аргумент от про-

⁶ Вж. Определение № 782/12.12.2014 г. по ч. т. д. № 3545/2014 г. на ВКС, ТК, II т. о.

⁷ В този смисъл вж. и Определение № 266/18.04.2019 г. по т. д. № 1913/2018 г. на ВКС, ТК, II т. о.

⁸ Вж. Определение № 109/18.02.2016 г. по т. д. № 1983/2015 г. на ВКС, ТК, I т. о.

тивното страната, регистрирана по ЗДДС, има право на данъчен кредит за платения данък.

3. Проблемът при облагане с ДДС на адвокатските възнаграждения в случаите на особено представителство

Както беше вече посочено, в условията на пряко договаряне т.нар. начисляване на ДДС върху адвокатското възнаграждение не би следвало да създава практически затруднения, тъй като ако размерът на подлежащите на заплащане суми бъде съобразен с нормативно установените, поемането на начисления ДДС става по договаряне и при съгласие на клиента. Иначе казано, принципът на договорната свобода, установен в чл. 9 ЗЗД, дава възможност ясно да се установи размерът на данъчната основа в рамките, които Наредба № 1 очертава като нормативно определените минимални размери, и на тази основа да се начисли дължимият върху сумата данък. Това позволява ясно да се открие точният, законсъобразно определен размер на подлежащото на изплащане адвокатско възнаграждение.

Не са поставени така просто хипотезите, при които адвокатското възнаграждение не се определя чрез пряко договаряне между клиент и адвокат, а оразмеряването му зависи от санкцията на определен орган. Това е така в случаите, когато даден адвокат е регистриран едновременно по смисъла на ЗДДС като данъчно задължено лице и притежава регистрация в Националното бюро за правна помощ (НБПП) като служебен защитник.⁹ В такъв случай размерът на възнаграждението съгласно чл. 17, ал. 1, т. 9 ЗПП се определя от председателя на НБПП в първия случай, или от председателя на съдебния състав, който с определение назначава особен представител. Специфично положение при осъществяването на правната помощ е наличието на особени правила за определяне на подлежащото на изплащане възнаграждение – съобразно

---

⁹ Съгласно чл. 33, ал. 1 ЗПП за вписване в Националния регистър за правна помощ кандидатът подава заявление до НБПП чрез съответния адвокатски съвет, като самото заявление се попълва по образец, утвърден от НБПП. След това съответният адвокатски съвет изготвя становище по полученото заявление и го изпраща на НБПП, който извършва вписването на адвоката в Националния регистър за правна помощ с решение.

вида, количеството и качеството на оказаната правна помощ – арг. от чл. 6, ал. 1 от Наредба за заплащането на правната помощ. Освен това в правния режим за заплащане на правната помощ не съществува разпоредба, аналогична на правилото на § 2а от ДР на Наредба № 1 от 9.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения, която да определя подлежащия на изплащане ДДС като неизменна част от подлежащото на изплащане адвокатско възнаграждение. Затова изследването ще се фокусира само върху случаите на особено представителство.

Направеният по-горе извод беше, че с оглед на обективното ни законодателство въпросът за размера на дължимото адвокатско възнаграждение при наличие на регистрация по ЗДДС у адвоката е нормативно разрешен с § 2а от допълнителните разпоредби на Наредба № 1 за минималните размери на адвокатски възнаграждения, който гласи, че „за нерегистрираните по Закона за данък върху добавената стойност адвокати размерът на възнагражденията по тази наредба е без включен в тях данък върху добавената стойност, а за регистрираните дължимият данък върху добавената стойност се начислява върху възнагражденията по тази наредба и се счита за неразделна част от дължимото от клиента адвокатско възнаграждение“. Следва да приемем, че и в случая на особено представителство, когато адвокатското възнаграждение се определя не чрез пряко договаряне, а от законоустановения за целта орган, важат описаните по-горе правила. Считаме, че на общо основание разпоредбата § 2а от Наредба № 1 следва да се прилага еднакво и от съдилищата при определяне на дължимите хонорари за особено представителство. Това положение е изведено и в мотивите към т. 6 ТР № 6/06.11.2012 г. на ОСГТК на ВКС, където е посочено, че „след като особен представител на страната по разглеждания ред може да бъде само адвокат съгласно чл. 32 ГПК, то и размерът на дължимото от ищеца възнаграждение следва да бъде определен от съда с акта за назначаването му, като този размер се съобразява с указаното в чл. 36, ал. 1 ЗА, препращащ към Наредба № 1/2004 г., с оглед на установяване на минималното възнаграждение за вида процесуална дейност. Няма пречка при констатирана фактическа и правна сложност на делото съдът да определи по-висок размер на възнаграж-

дението, тъй като само той е органът, в чиято дискреция е както преценката за назначаване на особения представител, така и служебно осъществяваният контрол за законосъобразно и справедливо съдопроизводство“. Това на практика означава, че определените от съда въз основа на правилата на Наредба № 1/2004 г. адвокатски възнаграждения винаги са без включен в тях ДДС, който се начислява отделно върху вече определеното по реда на наредбата възнаграждение.¹⁰

Практиката обаче показва нещо съвсем различно. Към момента не ми е известно в която и да е адвокатска колегия в страната да има списък на адвокатите, които са регистрирани по ЗДДС. Следователно, когато такива адвокати са вписани в НБПП като служебни защитници, горният факт остава неизвестен за съответната колегия, както и за съда, назначаващ особения представител. Незнанието на този факт означава и невъзможност за включването на данъчната ставка към подлежащото на изплащане адвокатско възнаграждение. От това пък следва, че когато регистриран по ЗДДС адвокат бъде назначен за особен представител, определянето на следващото му се възнаграждение се извършва в противоречие с разпоредбата на § 2а ДР на Наредба № 1. Традиционно по дела с малък материален интерес за процесуално представителство в първа съдебна инстанция се определят хонорари с минимална ставка – 300 лв., без изобщо да се изследва въпросът дължи ли се, или не се дължи ДДС върху сумата. В случая, ако приемем, че към сумата от 300 лв. присъдено адвокатско възнаграждение е включен и дължимият ДДС, то след приспадането на данъка адвокатското възнаграждение ще се окаже под минималния размер, установен в Наредба № 1 от 9.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения.¹¹ Това на практика води до нарушаване както на материалния закон, така и до ощетяване на съответния адвокат, тъй като същият, бидейки регистриран по ЗДДС, дължи внасяне на 20% данък върху полу-

---

¹⁰ Така вж. Определение от 25.01.2015 г. по т. д. № 1993/2015 г. на Окръжния съд – Варна.

¹¹ В този смисъл е и Определение от 10.04.2017 г. по т. д. № 326/2017 г. на Окръжния съд – Варна.

чената сума. Считам тези резултати за крайно неприемливи и с ярко изразен дискриминационен характер.

4. Становището на СЕС

Относно проблема за дължимостта на ДДС във връзка с начисляването му към адвокатското възнаграждение е имал възможност да се произнесе дори и Съдът на ЕС. С направено до съда искане по съединени дела С-427/16 и С-428/16 с предмет преюдициални запитвания, отправени на основание чл. 267 ДФЕС от Софийския районен съд с актове от 26 април 2016 г., постъпили в Съда на 1 август 2016 г., са отнесени няколко въпроса, свързани с определяне на адвокатското възнаграждение. Накратко, въпросите гравитират основно около възможността чрез така регламентирани с наредбата на Висшия адвокатски съвет минимални размери на адвокатските хонорари да се поставят ограничения на конкуренцията на пазара на правни услуги. Наред с въпросите дали разпоредбата за минималните адвокатски хонорари в Закона за адвокатурата противоречи на Договора за функционирането на ЕС и на Гражданския процесуален кодекс, е поставен въпросът и за допуснатата в еуродирективата възможност ДДС върху адвокатските хонорари да се приема за част от цената на услугата. Това би включило данъка в крайната стойност на платеното от клиента, намалявайки с 20% дохода на адвоката. Зададен е и въпрос за правото на юрисконсултите да претендират за правото да получават адвокатско възнаграждение. Изброяването и анализирането на всички поставени въпроси излиза извън предмета на тази статия.

Един от зададените въпроси обаче е пряко свързан с материята, която е предмет на настоящото изложение. В случая интерес представлява само последният от така поставените въпроси, обективиран под № 7, а именно: „Противоречи ли разпоредбата на § 2а от допълнителните разпоредби на Наредба № 1 на Директива [2006/112], която наредба допуска ДДС да се приема за част от цената на услуга, предоставяна при осъществяване на свободна професия (относно включването на ДДС като част от дължимия адвокатски хонорар)?“. Според член 78, § 1 от директивата „данъчната основа включва следните елементи:

а) данъци, мита, налози и такси с изключение на самия данък върху добавената стойност“. От цитираната разпоредба следва недвусмислено изводът, че ДДС не може да се възприема като част от данъчната основа.

Според въведените в запитването доводи проблемът се състои в законодателна неточност при употребяване на термините. Съобразно правилото на § 2а от допълнителните разпоредби на Наредба № 1 за нерегистрираните по ЗДДС адвокати размерът на възнагражденията е без включен в тях ДДС, а за регистрираните длъжимият ДДС се начислява върху възнагражденията „[...]“ и се счита за неразделна част от дължимото от клиента адвокатско възнаграждение“. Това означава, че при уговорено възнаграждение в размер например на 300 лв., ако адвокатът не е регистриран по ЗДДС, адвокатското му възнаграждение би било в такъв размер. Ако обаче адвокатът е регистриран по ЗДДС, адвокатското възнаграждение би било в размер на 360 лева, тъй като ставката на данъка е 20 на сто върху данъчната основа съобразно правилото на чл. 66, ал. 1, т. 1 ЗДДС. Сочи се още, че § 2а ДР на Наредба № 1 смесва понятията „цена“ на услугата по смисъла на чл. 1 от Директива 2006/112/ЕО (използваното в Наредба № 1 понятие е „възнаграждение“) и понятието „данък“. „Цената“ (или „възнаграждението“) и „данъкът“ са две отделни величини, които се дължат на различно основание и на различни субекти. Ако се възприеме за правилна тезата, че ДДС „[...]“ се счита за неразделна част от дължимото от клиента адвокатско възнаграждение“, това означава, че върху адвокатския хонорар, увеличен със ставката от 20 на сто, отново следва да се начисли нова ставка просто защото данъчната основа се променя“.

С произнасянето си в открито съдебно заседание в Люксембург на 23 ноември 2017 година СЕС постановява решение по съединените дела С-427/16 и С-428/16, като по изложените в решението съображения Съдът (първи състав) постановява, че чл. 78, ал. 1, б. „а“ от Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 г. относно общата система на данъка върху добавената стойност трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главните производства, по силата на която данъкът върху добавената стойност се счита за

неразделна част от възнагражденията за регистрираните адвокати, ако в резултат на това тези възнаграждения подлежат на двойно облагане с данък върху добавената стойност.

Оттук следва, че според СЕС по въпроса за начисляване на ДДС върху адвокатските хонорари също няма отклонение от горното тълкуване на закона. Съдът е категоричен, че косвеният налог се смята за неразделна част от тях, ако в резултат на това тези възнаграждения не подлежат на двойно облагане с данък върху добавената стойност. Това означава, че за нерегистрираните по ЗДДС адвокати налогът не е включен в хонорара, а за регистрираните той се начислява върху хонорара и се счита за неразделна част от дължимото от клиента адвокатско възнаграждение. Сиреч изводът, който може да се направи от изводите в решението на СЕС, отново е, че размерите на минималните възнаграждения по наредбата при регистриран по ЗДДС адвокат се явяват минималната данъчна основа, върху която се дължи ДДС при осъществена услуга по наредбата, поради което крайният размер на дължимото на адвоката възнаграждение включва ДДС.

5. Какви са възможните решения на очертаня проблем

В резултат на описаната нормативна и фактическа ситуация се получава следният парадокс – на адвоката, регистриран по ЗДДС и определен като особен представител, му се определя възнаграждение без следващия се данък добавена стойност, изчислен на основата на подлежащото на изплащане възнаграждение. По този начин, първо, се засягат неговите икономически права, тъй като той следва да внесе данък върху получената сума, без същият да му е бил изплатен, и второ, нарушават се разпоредбите на Наредба № 1, тъй като абсолютната стойност на възнаграждението слиза под законоустановения минимум.

В моята практика до момента този проблем остава нерешен. Въпреки отправянето на изрични писмени молби до председателя на съдебния състав за определяне на подлежащото на изплащане адвокатско възнаграждение в съответствие с материалния закон – § 2а от ДР на Наредба № 1, въпреки опитите за комуникация с органите на адвокатската колегия с искането за съобразяване с факта на регистрация по ЗДДС при определяне на дължимия

хонорар, инициативата „удря на камък“. Съдебният състав просто издава РКО с предварително определената сума, без да включи следващото се ДДС, като по този начин нарушава материалния закон. Отделно от това съдът обикновено дори не се произнася с определение по повод на отправената молба, т.е. дори не постановява акт, който да може да бъде обжалван пред по-горната инстанция. Но дори произнасянето на съда с нарочно определение не представлява същинско решение на проблема. Обжалването с частна жалба на отказа да бъде приведено възнаграждението в съответствие с нормата на § 2а от ДР на Наредба № 1 е типичен пример за необоснованото натоварване на съдебната система с излишни дела. Още повече че на адвокатите за пореден път се налага да обжалват и да се „молят“ на съдебните състави просто да спазват материалния закон, което пък е крайно демотивиращо и дори обидно.

В мотивите на Определение от 25.01.2015 г. по т. д. № 1993/2015 г. на Окръжния съд – Варна, законосъобразно се приема следното: „В случаите, когато съдът определя възнаграждение на особения представител по реда на Наредба № 1/2004 г., то е без включен в него ДДС. В случаите, когато назначеният от съда особен представител е регистриран по ЗДДС, същият ще дължи данъка върху определеното му от съда адвокатско възнаграждение. Поради това при наличието на доказателства за такава регистрация и доколкото ДДС поначало се дължи от клиента, съдът следва да задължи представляваното лице да внесе освен възнаграждението на особения представител и сума, равняваща се на дължимия ДДС върху това възнаграждение. В случая разпоредбата на чл. 67, ал. 2 ЗДДС е неприложима, доколкото същата намира приложение само при договаряне между клиента и доставчика на услугата, т.е. ако при договор за правна помощ бъде посочен размерът на адвокатското възнаграждение и между клиента и адвоката възникне спор дали тази сума включва и ДДС, това ще се преценява с оглед на установената в чл. 67, ал. 2 ЗДДС презумпция. При назначаването на особен представител по реда на ГПК и определянето на размера на възнаграждението на този представител не възникват такива преки договорни отношения, доколкото представителната власт възниква от акта на съда за

определяне и назначаване на особен представител, а размерът на възнаграждението се определя директно от съда, без участието на страните по представителното правоотношение. В конкретния случай съдът е определил размера на възнаграждението за особен представител в рамките на минималния размер по Наредба № 1/2004 г., което с оглед на § 2а от ДР на същата означава, че то е без включен в него ДДС. Определянето на първоначалния размер на възнаграждението в тези рамки не е нарушение, доколкото към момента на определянето му съдът не разполага с данни дали съответният адвокат е регистриран, или не по ЗДДС. В случаите, когато такива данни бъдат представени впоследствие, съдът следва да се съобрази с тях и да задължи съответното лице допълнително да внесе дължимата се за ДДС сума⁴. В съдебната практика подобно разрешение обаче все още не е утвърдено.

Какво би могло да се направи?

Считам, че решението на проблема следва да започне с предприемане на действия на ниво адвокатска колегия. Струва ми се напълно възможно, а и се явява необходимо воденето на нарочен списък с адвокатите, които са регистрирани по ЗДДС. Те биха имали интерес да заявят това пред съответните органи най-малко заради очертаните по-горе въпроси. Ако самите колегии разполагат с информация за извършена регистрация по ЗДДС за съответния адвокат, то много по-лесно би било да се изчисли правилно следващото се адвокатско възнаграждение и да се определи такова с включен ДДС. На практика, след като съдът изпрати до съответната колегия искането за определяне на особен представител, същата, разполагайки със списък на регистрираните по ЗДДС и съответно вписани като служебни защитници, ако на случаен принцип избере именно такъв адвокат, впоследствие, връщайки уведомителното писмо, би могла да предостави тази информация на съда и да изиска съответното възнаграждение да бъде приведено в съответствие с изискването на § 2а от ДР на Наредба № 1. Това изглежда напълно разумно и правнологически издържано положение. Адвокатите плащат дължимите си вноски към съответната колегия. Тъкмо тя е институцията, която следва да охранява интересите на отделните адвокати. Затова бих насърчил ко-

легиите по места към предприемането именно на описаната дейност.

На следващо място, бих призовал и самите съдебни състави да бъдат по-отзивчиви и благоразположени към адвокатите, които отправят посочените молби с искане за допълване на подлежащото на изплащане адвокатско възнаграждение. Както беше споменато, в моята собствена практика не само че исканията не бяха уважени, а дори бяха посрещнати с „мълчалив отказ“, без да оставят дори възможността за обжалване на съответното съдебно действие. Тази практика оставя горчив оттенък от воденето на дела в качеството на особен представител, чиято цел на практика е действие в интерес на правосъдието и осъществяване на правна помощ на гражданскоправните субекти.